

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ФОРМА БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Т. А. Костенко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості функціонування системи міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання економічного розвитку. Проаналізовано динаміку основних міжбюджетних трансфертів в Україні та визначено їх частку в доходах місцевих бюджетів. Проаналізовано тенденції та проблеми у формуванні місцевих бюджетів після проведення реформи міжбюджетних відносин, та визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, бюджетна система, бюджетне регулювання, державний бюджет, місцевий бюджет, трансферти, субвенції, дотації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку бюджетної системи однією з найважливіших передумов її забезпечення є формування дієвого фінансового механізму регулювання міжбюджетних відносин. В умовах економічної нестабільності набуває необхідності запровадження нового механізму міжбюджетного регулювання та упорядкування складу діючих міжбюджетних трансфертів. Тому актуальною є проблема пошуку методів зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та необхідність удосконалення організації бюджетного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні основи функціонування системи міжбюджетних трансфертів останніми роками висвітлюються у працях науковців і досліджуються у працях таких учених-економістів як: О.Д. Василик, В.М. Федосов, Д.В. Лагутін, Я.В. Цимбаленко, Ц.Г. Огонь, В.Д. Макогон, С. Юрій та багато інших. Основною метою їхніх досліджень є врегулювання розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, а також закріплення за органами місцевого самоврядування певних бюджетних повноважень. Проте, подальшого дослідження потребують питання удосконалення організації бюджетного регулювання шляхом запровадження нового механізму регулювання міжбюджетних відносин.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей функціонування системи міжбюджетних трансфертів в Україні як форми бюджетного регулювання, аналіз сучасного їх стану та визначення напрямів удосконалення міжбюджетних трансфертів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Трансферти є однією із форм фінансування соціально-економічного розвитку та реалізації засад міжбюджетного регулювання. Відповідно до Бюджетного кодексу України [1] міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно

передаються з одного бюджету до іншого. До 2015 року в Україні спостерігалася наявність таких основних форм міжбюджетних трансфертів, які передбачалися Бюджетним кодексом України ст. 96: дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, та інші дотації.

Використання даних видів трансфертів було призупинено в зв'язку з прийняттям змін до Податкового та Бюджетного кодексів. Відносно прийнятих змін до Бюджетного кодексу України, виділяють такі види міжбюджетних трансфертів [1]:

- базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- субвенції;
- реверснудотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- додаткові дотації.

Метою надання як базової так і реверсної дотацій та коштів, що підлягають передачі в державний бюджет, є зменшення територіальних відмінностей у рівні бюджетної забезпеченості, стимулювання діяльності місцевих органів влади та реалізація державної бюджетної політики через передачу коштів у вигляді цільових трансфертів [2].

Згідно з Бюджетним кодексом України [1], субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певному етапі в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Вони виділяються з бюджету вищого рівня для бюджету нижчого рівня і мають виключно цільове призначення для здійснення фінансування певного заходу та підлягають поверненню у випадку порушення цільового використання.

Вирівнювання міжбюджетних трансфертів здійснюється не за видатками, а за доходами місцевих бюджетів (рис. 1). Таке вирівнювання відбувається за двома податками:

- податком на прибуток підприємств для обласних бюджетів;
- податком на доходи фізичних осіб для бюджетів об'єднаних територіальних громад, бюджетів міст, районів та обласних бюджетів.

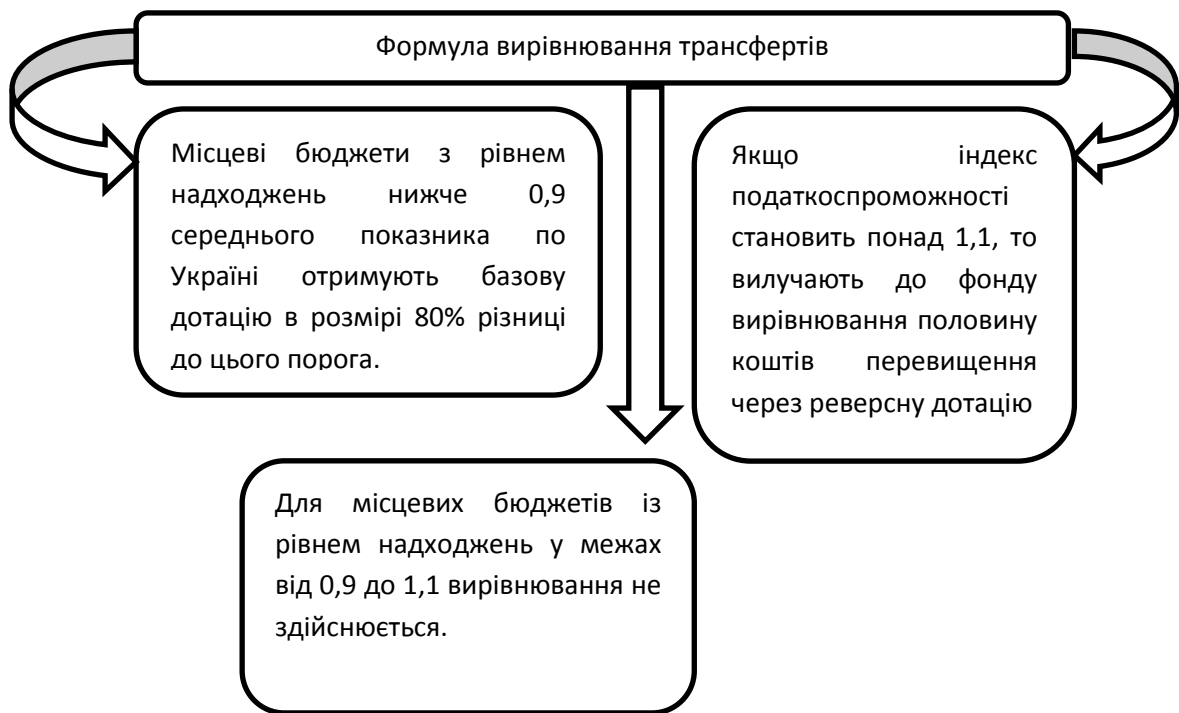

Рисунок 1 – Методика вирівнювання платоспроможності території
Джерело: побудовано на основі даних [1]

За даними Державної казначейської служби України, у I кварталі 2017 р. було перераховано понад 76,0 млрд грн міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів, що становить 30,3% від планового річного обсягу. Вся сума надійшла до загального фонду місцевих бюджетів, це становило 31,5% плану [4].

Стан перерахування трансфертів із державного бюджету до місцевих характеризують дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Міжбюджетні трансферти, що надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів, за січень-березень 2015-2017 рр.

Міжбюджетні трансферти	Факт за січень-березень 2015 р.	Факт за січень-березень 2016 р.	План на 2017 рік	Факт за січень-березень 2017 року	Виконання плану, %
Усього, млн грн, у т. ч.:	35 274,1	44 623,5	250 845,9	76 017,8	30,3
загальний фонд	35 274,1	44 600,6	241 255,5	76 017,8	31,5
спеціальний фонд	–	22,9	9 590,4	–	–

Джерело: [4]

Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів за аналізований період становить 61,7% (наведено на рис. 2), що більше показника минулого року на 5,7 в. п. Більшість трансфертів, що надійшли з державного бюджету, спрямовувалися на соціально-культурну сферу.

Динаміку перерахування трансфертів, що передаються з Державного бюджету до місцевих бюджетів, за 2012-2017 рр. представлено на рис. 2.

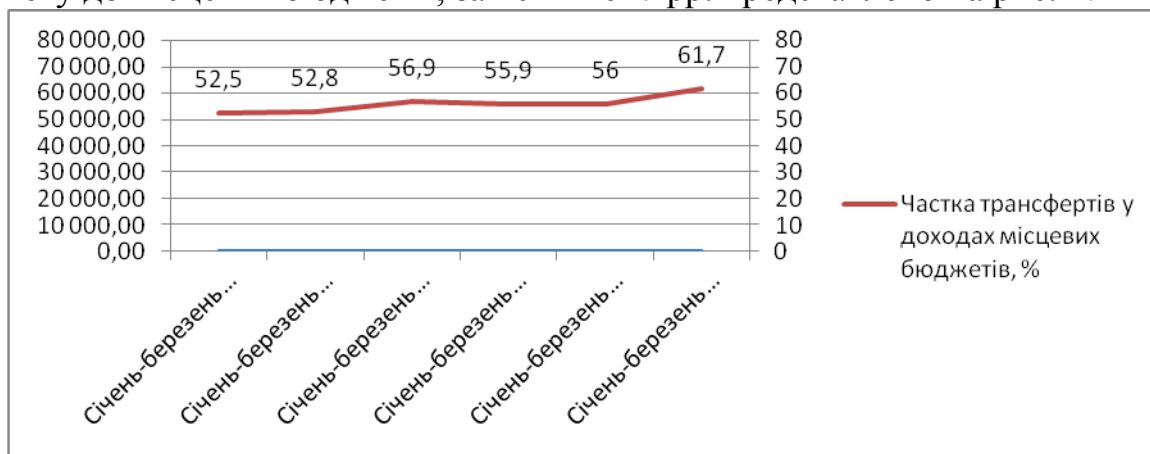

Рисунок 2 – Динаміка перерахування трансфертів, що передаються з Державного бюджету до місцевих бюджетів

Джерело: побудовано на основі даних [4]

Базова дотація за аналізований період була перерахована в обсязі майже 1,5 млрд грн. Надходження до державного бюджету від перерахування реверсної дотації склали 1,0 млрд грн.

Структуру трансфертів, що передаються з державного до місцевих бюджетів, за січень-березень 2017 р. представлено на рис.3.

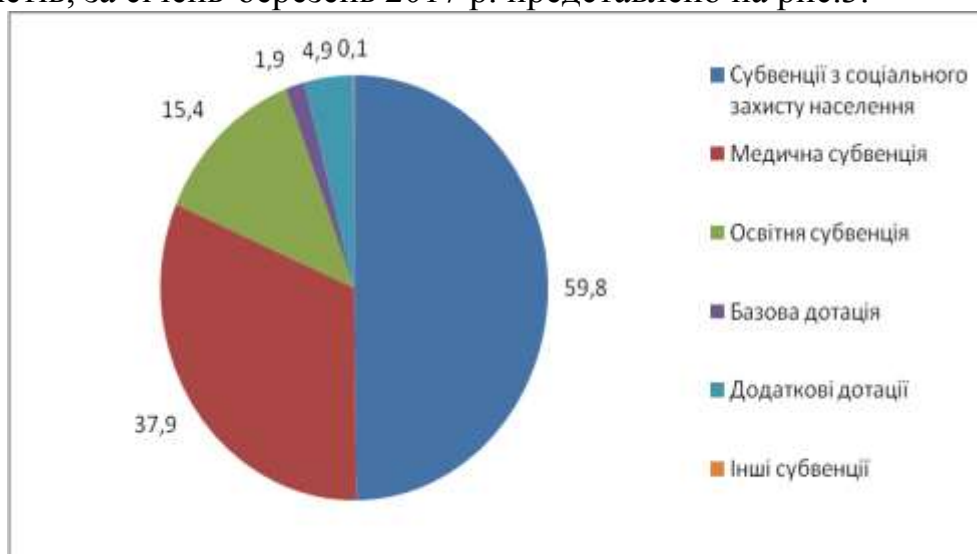

Рисунок 3 – Структура трансфертів, що передаються з державного до місцевих бюджетів

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Варто відмітити, що у структурі трансфертів значну частку займають субвенції із соціального захисту населення. За перший квартал 2017 р. вони становили 59,8% від усіх міжбюджетних трансфертів, що надійшли з державного бюджету (у 2016 р. ця частка становила 52,8%).

Законом України “Про Державний бюджет України на 2017 рік” передбачено надання:

– стабілізаційної дотації (річний план складає 2,0 млрд грн) фінансування не розпочато;

– додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я (річний план складає 14,9 млрд грн) – профінансовано 25,0 %;

– додаткової дотації з державного бюджету міському бюджету міста Славутич на забезпечення утримання соціальної інфраструктури міста (річний план складає 10,0 млн грн) – профінансовано 25,0 %;

– додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок наданих державою податкових пільг зі сплати земельного податку суб'єктам космічної діяльності (річний план складає 135,2 млн. грн) – профінансовано 25,0 %.

На фінансування субвенцій для забезпечення видатків установ медичної та освітньої сфери, які належать до повноважень місцевих бюджетів, було спрямовано 25,3 млрд грн, що складає 23,4% передбаченого на рік обсягу. Зокрема: медична субвенція профінансована у сумі 13,6 млрд.грн; освітня субвенція – 11,7 млрд грн.

До державного бюджету України з місцевих бюджетів у 2017 р. надійшло 1,5 млрд.грн. міжбюджетних трансфертів, що на 78,1% більше за відповідний показник попереднього року. При цьому частка трансфертів у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів зростає на 0,1 в.п.

Реверсна дотація становила 973,8 млн.грн, або 24,8% від запланованого показника на рік. Крім того, до складу міжбюджетних трансфертів, що надаються з місцевих бюджетів, входять субвенції на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Такі субвенції перераховано в обсязі 526,0 млн грн.

У цілому загальний обсяг трансфертів до державного бюджету що до аналогічного показника 2016 року збільшився на 657,8 млн грн. і склав 1,4% усіх видатків місцевих бюджетів.

Висновки. Міжбюджетні трансферти це одна з найважливіших складових бюджетного регулювання в Україні, важливим інструментом удосконалення фінансових відносин між центральними та місцевими органами влади. Проаналізувавши основні проблеми системи міжбюджетних трансфертів в Україні, можна запропонувати напрями вдосконалення їх функціонування, зокрема:

– зменшити дотації за умови збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів, до того ж підвищення частки власних доходів сприятиме зростанню самостійності, незалежності й децентралізації органів місцевого самоврядування;

– між Державним бюджетом України та бюджетами територіальних громад усіх рівнів застосувати прямі розрахунки за міжбюджетними трансфертами;

– вжити заходів щодо об'єднання невеликих адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: закон України від 01.11.17 № 2150-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page10> – Назва з екрану
2. Цимбаленко Я. В. Шляхи реформування міжбюджетних відносин в Україні / Я. В. Цимбаленко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 121–126.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва [та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 326.
4. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf

T. Kostenko. Inter budgetary transfers as a form of budget regulation.

The article specifies the features of the functioning of the system of interbudgetary transfers as an instrument of budget regulation of economic development. The dynamics of the main interbudgetary transfers in Ukraine is analyzed and their share in the revenues of local budgets is determined. The trends and problems that have developed in the formation of local budgets after the reform of intergovernmental fiscal relations have been analyzed and ways of overcoming them have been determined.

Key words: interbudgetary relations, budget system, budgetary regulation, state budget, local budget, transfers, subventions, subsidies.